

Список використаних джерел

1. Косаковський А.Л. Етіологія, клініка, діагностика, лікування і профілактика хронічного рубцевого стенозу гортані і трахеї у дітей / А.Л. Косаковський. – К.: КМАПО, 1998. – 152 с.
2. Лайко А.А. Папіломатоз гортані і трахеї у дітей / А.А. Лайко, Д.І. Заболотний, В.В. Дячук, Д.Д. Заболотна, Л.А. Шух, К.А. Хотяновський. – К.: Логос, 2010. – 103 с.
3. Шидловська Т.А., Косаковський А.Л. Актуальні питання фоні атрії. Навчальний посібник / Т.А. Шидловська, А.Л. Косаковський. – К.: КМАПО, 2007. – 232 с.
4. Шидловська Т.Л. Функціональні порушення голосу / Т.Л. Шидловська. – К.: Логос, 2011. – 523 с.
5. Campisi P, Hawkes M, Simpson K; Canadian Juvenile Onset Recurrent Respiratory Papillomatosis Working Group. . The epidemiology of juvenile onset recurrent respiratory papillomatosis derived from a population level national database // Laryngoscope. – 2010. – №120(6). – P. 43-45.
6. Larson D.A., Derkay C.S. Epidemiology of recurrent respiratory papillomatosis / D.A. Larson, C.S.Derkay // APMIS. – 2010. – № 118(6-7). – P. 4.

The article deals with violation of voice organic genesis in children, reveals epidemiological and clinical of aspects the basic nosological units.

Keywords: dysfoniya of organic genesis, papillomatosis of laryngea, CRSL

Отримано 15. 11.2012

УДК 371.124:376.36

Ю.В. Пінчук

СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНИХ ЗНАНЬ ТА УМІНЬ ВЧИТЕЛЯ-ЛОГОПЕДА

У статті розкривається значення професійних знань та умінь у системі професійної компетентності вчителя-логопеда, відображено зміст теоретичної та методичної підготовки майбутнього логопеда.

Ключові слова: професійні знання логопеда, професійні уміння логопеда, зміст підготовки вчителя-логопеда.

В статье раскрывается значение профессиональных знаний и умений в системе профессиональной компетентности учителя-логопеда, описывается содержание теоретической и методической подготовки будущего логопеда.

Ключевые слова: профессиональные знания логопеда, профессиональные умения логопеда, содержание подготовки учителя-логопеда.

На сучасному етапі розвитку суспільства успішність роботи вчителя визначається не тільки методами навчання і виховання, які є в його арсеналі, а більшою мірою рисами його особистості, характеру, майстерністю, взаєминами з учнями, творчим ставленням до справи. Особистість вчителя – основна умова і засіб успіху педагогічного процесу, її не можуть замінити ані навчальні посібники, ані майстерно виконані методичні розробки. Виконувати своє завдання на високому рівні вчитель зможе лише в тому випадку, якщо буде безперервно збагачуватися науковими знаннями, педагогічними вміннями, буде удосконалювати свою особистість та педагогічну майстерність.

Водночас з вимогами до особистості педагога суспільство висуває особливі вимоги до змісту знань та вмінь, якими повинен оволодіти майбутній вчитель. Майже всі науковці, які проводили професіографічні дослідження, описували їх (Ф.Н. Гоноболін, Н.В. Кузьміна, В.О. Сластьонін та ін.). Окремо слід зазначити вчених, які вивчали готовність вчителів-дефектологів до педагогічної діяльності або професійну компетентність за нозологіями та напрямками підготовки, – Є.О. Бондар, Л.С. Гренюк, М.З. Кота, С.П. Миронову, Н.М. Назарову, Л.О. Прядко, Л.М. Руденко, В.М. Синьова, І.В. Федоренка та ін.

Відомі окремі роботи Е.Н.Жукатинської, Н.Г.Петеліної, Р.М.Султанової, присвячені формуванню професійної компетентності вчителя-логопеда. У вітчизняній літературі з цієї проблеми представлені дослідження Н.Г. Пахомової, В.В. Тарасун, Л.М. Томіч, Л.О. Федорович, М.К. Шеремет та ін., які безпосередньо стосуються окремих аспектів підготовки логопедів у ВНЗ.

Метою нашої роботи було визначення основних складових змісту професійної підготовки вчителя-логопеда та його стислий виклад у вигляді систематизованого професіографічного опису.

У нашому дослідженні ми виходили з того, що, "системоутворювальним критерієм комплексу наукових і практичних знань педагога-дефектолога виступає антропологічний принцип" (Н.М. Назарова). "Цей принцип визначає добір та інтеграцію всіх необхідних знань про людину та її соціалізацію в нормі, а потім і при відхиленнях у розвитку в контексті спеціальної педагогіки, з наступною внутрішньодисциплінарною конкретизацією стосовно до тієї чи іншої спеціальної предметної галузі" (у нашому випадку – логопедії) [3, с. 160]. Ось чому вчителю-дефектологу перш за все треба оволодіти системою загальнопедагогічних і загальнопсихологічних знань, які відображають уявлення про особливості та закономірності розвитку і навчання дитини з нормальним психофізичним розвитком.

У загальному вигляді психолого-педагогічні знання вчителя-логопеда визначені навчальними програмами. Психолого-педагогічна підготовленість передбачає наявність у спеціаліста знань методологічних основ і категорій

педагогіки; закономірностей соціалізації і розвитку особистості; суті, цілей і технологій виховання і навчання; законів вікового анатомо-фізіологічного і психічного розвитку дітей, підлітків, юнацтва. Вона є основою гуманістично орієнтованого мислення педагога.

Як зазначає О.О. Абдулліна, існує подвійна спрямованість, подвійне призначення системи знань вчителя – як методологічного фундаменту професійної діяльності і як безпосереднього інструмента практичних дій [1].

Таким фундаментом підготовки логопедів виступають психолого-педагогічні знання. Їх майбутні студенти-логопеди набувають, вивчаючи вікові та психологічні особливості розвитку дитини, педагогічну психологію; сутність педагогічного процесу в школі та дошкільному закладі; принципи, засоби, методи та форми роботи у них; теорію і методику виховання дітей шкільного і дошкільного віку, психологію спілкування тощо.

Поступово у ВНЗ студенти-дефектологи оволодівають системою фахових знань. Спеціальні фахові знання відображають сутність положень державних документів про спеціальну освіту в Україні, про права дітей-інвалідів та особливості організації логопедичної допомоги в різних типах державних закладів системи охорони здоров'я, освіти та соціального захисту. Важливим є вивчення особливостей психофізіологічного розвитку дітей з вадами мовлення, змісту виховання і навчання та логопедичної роботи з усіма категоріями дітей та дорослих з вадами мовлення. Безперечно, для майбутніх логопедів значущими є знання методик діагностики, профілактики і корекції вад мовлення; розуміння анатомо-фізіологічних механізмів та проявів мовленнєвих порушень; психолого-педагогічних закономірностей навчально-виховного процесу у шкільних та дошкільних закладах для дітей з ТПМ та ін.

Для вчителів-логопедів вкрай необхідними виявляються також міждисциплінарні знання. Вони охоплюють медико-біологічний, лінгвістичний цикли знань та науковий світогляд.

Медико-біологічний цикл знань передбачає вивчення анатомо-фізіологічних механізмів мовлення, анатомії, фізіології та патології нервової системи та органів мовлення і слуху. Важливим також для майбутніх фахівців є вивчення генетики, нейропсихології та нейrolінгвістики, психопатології, знання законів вищої нервової діяльності тощо.

Лінгвістичний цикл знань складається з теорії мовленнєвої діяльності; онтогенезу мовленнєвої діяльності; мовознавства, фонетики, лексики, граматики рідної мови, методики розвитку мовлення.

Науковий світогляд майбутніх вчителів-логопедів формується на базі філософських, економічних, соціально-політичних та правових знань та знань світової й вітчизняної історії і культури тощо.

У процесі формування професійної компетентності засвоєння знань (накопичення інформаційного фонду) є не самоціллю, а необхідною умовою для відпрацювання "знань в дії", тобто умінь та навичок – головного критерію професійної готовності. Як зазначає В.О. Сластьонін, "знання, що лежать в структурі досвіду вчителя мертвим вантажем, не

зведені в систему, залишаються нікому не потрібним надбанням". Ось чому необхідно звернення до форм реалізації теоретичної підготовки. Такою є практична діяльність, яка виявляється в узагальненому вмінні педагогічно мислити, що в свою чергу передбачає наявність у вчителя аналітичних, прогностичних, проєктивних, а також рефлексивних умінь [2].

У визначенні змісту професійних умінь фахівця з логопедії нами враховано сучасні вимоги суспільства до його здатності впроваджувати сучасні здобутки науково-педагогічних знань.

Педагогічні вміння – це сукупність дій, які послідовно виконуються у процесі педагогічної роботи. Засновані вони на теоретичних знаннях і спрямовані на вирішення завдань розвитку гармонійної особистості. Таке розуміння сутності педагогічних умінь підкреслює провідну роль теоретичних знань у формуванні практичної готовності майбутніх вчителів. Вміння допомагають реалізувати єдність теоретичної і практичної підготовки та можуть вдосконалюватися шляхом автоматизації окремих дій. Педагогічні вміння носять багаторівневий характер (від репродуктивного до творчого) [2].

На сьогодні в педагогіці визначилось декілька підходів до класифікації педагогічних умінь. Їх можна об'єднати у три великі групи: за педагогічними функціями (Н.В. Кузьміна, А.І. Щербаков, О.О. Абдулліна та ін.); за постановкою і вирішенням різного класу педагогічних задач (І.Т. Огородніков, Л.Ф. Спірін та ін.); за керуванням педагогічним процесом (В.О. Сластьонін, Л.І. Міщенко та ін.). У своєму дослідженні ми спираємося на першу групу умінь – за педагогічними функціями.

У контексті зазначеного підходу серед професійних умінь вчителя-логопеда ми виділяємо гностичні, орієнтаційні, прогностичні, проєктувальні, корекційні, організаційні, інформаційні, комунікативні, перцептивні, рефлексивні. Розкриємо зміст названих умінь.

Гностичні вміння реалізуються у процесі вивчення досвіду колег, аналізу власного досвіду та вдосконалення власної педагогічної діяльності. Вони передбачають наступні дії:

- діагностика стану всіх компонентів мовленнєвої системи у людини;
- вивчення етіопатогенезу, механізмів та симптоматики кожного мовленнєвого дефекту;
- вивчення прийомів і методів дослідження осіб з будь-якою мовленнєвою патологією;
- вивчення психофізичних, особистісних, поведінкових особливостей людей різного віку з ПМР;
- діагностика загального психічного розвитку дитини;
- визначення "зони найближчого розвитку" дитини з вадами мовлення в мовленнєвій сфері;
- вміння збирати анамнез;
- вміння формулювати логопедичний висновок;
- на основі вивчення закономірностей нормального розвитку дітей в онтогенезі вміння встановлювати мовленнєвий статус дитини в нормі і патології на кожному віковому етапі;
- визначення первинності - вторинності порушень мовлення - мислення у

дитини;

- диференціація дітей із первинними мовленнєвими розладами та дітей із схожими станами (при порушеннях інтелекту, слуху, при психічних захворюваннях, аутизмі);
- адекватна оцінка ефективності методів та прийомів логопедичного впливу;
- впровадження ефективних шляхів різних психодіагностичних методик.

Орієнтаційні вміння виявляються в умінні знаходити необхідне, важливе, відокремлювати суттєве і другорядне у різних педагогічних ситуаціях, пов'язаних з професійною діяльністю, і проявляються у наступних діях:

- орієнтування у медичній та педагогічній документації (зокрема у медичних діагнозах) на особу з вадами мовлення;
- орієнтування в системі методів і форм логопедичного впливу з метою впровадження найбільш продуктивних;
- орієнтування у змісті навчання дітей, які відвідують заняття логопеда;
- орієнтування в інформаційному середовищі.

Прогностичні вміння полягають у передбаченні наслідків своїх дій та вчинків, у прогнозі можливих результатів з урахуванням головних особливостей та суперечностей розвитку дитини (або дорослого) з мовленнєвою патологією; у визначенні динаміки розвитку як окремої особи, так і всієї групи дітей. Зміст прогностичних умінь наповнений такими складовими:

- постановка близької та віддаленої, ідеальної і реальної мети логопедичного впливу;
- моделювання педагогічної ситуації;
- передбачення результату того чи іншого корекційного заходу;
- прогнозування негативних наслідків у випадку невтручання у мовленнєвий розвиток дитини з ТПМ;
- передбачення можливих вторинних відхилень або небажаних явищ у розвитку дитини;
- прогнозування ходу логопедичної роботи;
- визначення етапів логопедичної роботи з дитиною;
- виявлення виховних і розвиваючих можливостей корекційних засобів впливу на дитину з порушеннями мовлення.

Проектувальні вміння пов'язані з аналізом власної діяльності та проектуванням навчально-виховного процесу і мають відображення у таких діях:

- відбір змісту корекційно-виховної роботи з будь-якою категорією осіб з ТПМ;
- планування корекційно-логопедичної роботи (щоденне, календарне, перспективне);
- відбір та розподіл форм роботи;
- добір ефективних засобів впливу на дітей;
- добір завдань, наочності, мовленнєвого матеріалу з навчальною або діагностичною метою;
- планування спільної діяльності із родиною дитини, з медичним та педагогічним персоналом закладу.

Корекційні вміння передбачають впровадження корекційних методів і прийомів в будь-якій ситуації навчання або спілкування з особою з порушенням мовлення і виявляються у наступних діях:

- застосування адекватних методик подолання кожного мовленнєвого порушення;
- володіння методами розвитку рідної мови у дітей з розладами мовленнєвої сфери;
- розробка власної або адаптація традиційної методики корекції вад мовлення відповідно до індивідуальних особливостей конкретної особи з мовленнєвою патологією.

Організаційні вміння полягають у навичках організації власної продуктивної педагогічної діяльності та діяльності дітей відповідно до поставлених цілей. Вони реалізуються у наступних діях:

- комплектування груп і підгруп дітей для логопедичних занять;
- проведення індивідуальних, підгрупових або групових занять;
- впровадження диференційованого та індивідуального підходів на занятті;
- організація співпраці з іншим персоналом закладу (педагогічним, медичним, соціальним);
- організація співпраці з сім'єю дитини, вимогливість щодо виконання всіх домашніх завдань та єдності педагогічних вимог;
- обладнання логопедичного кабінету.

Інформаційні вміння передбачають оволодіння сучасними інформаційними технологіями, вмінням працювати з усіма видами інформації і представлені такими діями:

- отримання інформації про себе, про дітей та їх розвиток, про батьків, про досвід роботи інших педагогів тощо;
- пропаганда логопедичних знань серед громадськості і в першу чергу серед батьків дітей із ТПМ;
- надання різної інформації (світоглядної, наукової, морально-естетичної тощо) для оточуючих: вихователів, вчителів, лікарів, батьків та насамперед для дітей;
- застосування сучасних інформаційних технологій.

Комунікативні вміння передбачають спілкування з дітьми, батьками, колегами по роботі, вміння впливати на дитину та її батьків в динаміці педагогічного процесу, вміння володіти своїм настроєм, знімати зайве психічне напруження і реалізуються у наступних діях:

- володіння культурою та технікою мовлення;
- володіння ораторським мистецтвом;
- володіння педагогічною технікою;
- встановлення педагогічно доцільних стосунків з дітьми, батьками, співробітниками, адміністрацією;
- встановлення сприятливого мікроклімату в колективі дітей та співробітників;
- пропагування логопедичних знань;
- вміння вести бесіду та дискусію, виступати на батьківських зборах, педрадах і методоб'єднаннях, науково-методичних семінарах і конференціях;

- користування власним мовленням як основним засобом розвитку мовлення дітей та стимулювання їхньої мовленнєвої активності;
- дотримання принципів деонтології.

Перцептивні вміння проявляються в умінні сприймати навчально-пізнавальну діяльність дітей, професійну діяльність колег, обізнаність та готовність до співпраці із батьками, відчувати психологічний стан оточуючих, правильно його оцінювати і відображаються у наступних діях:

- адекватність сприйняття дитини та уважність до неї;
- адекватність сприйняття батьків та знаходження відповідного тону для спілкування з ними;
- адекватність сприйняття колег та налагодження дружніх і конструктивних стосунків з ними.

Рефлексивні вміння виявляються в контрольно-оцінній діяльності педагога, спрямованій на себе, і полягають у наступних діях:

- аналіз ефективності застосованих методів, прийомів і засобів професійної діяльності;
- аналіз причин успіхів і невдач, помилок і труднощів у ході реалізації поставлених завдань логопедичного впливу;
- співставлення власного досвіду із досягненнями інших фахівців та науковими розробками й рекомендаціями;
- нестандартне бачення предмета логопедичного впливу;
- самостійне набуття знань;
- потреба у самоаналізі.

Таким чином, подана система відображає зміст теоретичної та методичної підготовки майбутнього логопеда, який складає основу професійної компетентності спеціаліста з логопедії.

З нашого погляду, вищевикладена система знань і умінь професійної компетентності вчителя-логопеда повинна стати діагностичним еталоном, орієнтуючись на який фахівець може будувати всю свою роботу щодо розвитку і вдосконалення власного професіоналізму та його оцінювання.

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що визначення змісту діяльності фахівців з логопедії може стати ефективним підґрунтям для створення єдиних Державних освітніх стандартів для вищої школи. Саме стандарт повинен містити характеристику мінімуму знань і вмінь випускника, а не перелік навчальних дисциплін, визначення якого є прерогативою самого освітнього закладу. На основі стандартів створення зразкових, а не обов'язкових, як було раніше, освітніх програм, тобто навчальних планів і змісту навчальних дисциплін. Окреслена система може виступати тією основою, яка допоможе визначити зміст і форми неперервного професійного зростання педагогів-логопедів.

Список використаних джерел

1. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования./ О.А. Абдуллина – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1990. – 141с.
2. Педагогика / [В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, А.И.Мищенко и др.] – М.: Школа-Пресс, 1997. – 512 с.

3. Специальная педагогика /Л.И. Аксенова, Б.А. Архипов, Л.И. Белякова и др.; Под ред. Н.М. Назаровой. - М.: Академия, 2002. - 400с.
4. Шеремет М.К. Основні тенденції модернізації підготовки корекційних педагогів в умовах реформування освітньої галузі/ М.К. Шеремет. - // Логопедія. - №1 – 2011. - С.3-5.

The article exposes the importance of professional knowledge and skills of the professional competence of speech therapy, which reflect the content of the theoretical and methodological training of future speech therapist.

Keywords: speech therapy professional knowledge, professional skills speech therapist, a speech therapist training content.

Отримано 6.11. 2012

УДК 376-053.4

Ю.В. Рібцун

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИХОВАТЕЛЯ-МЕТОДИСТА СПЕЦІАЛЬНОГО ДНЗ КОМПЕНСУЮЧОГО ТИПУ

Стаття присвячена питанню професійної діяльності вихователя-методиста, що працює у спеціальному дошкільному навчальному закладі компенсуючого типу. Автором виокремлено основні засади та форми методичної роботи, визначено посадові обов'язки та відповідні кваліфікаційні характеристики вихователя-методиста.

Ключові слова: вихователь-методист, професійна діяльність, спеціальний дошкільний навчальний заклад.

Статья посвящена вопросу профессиональной деятельности воспитателя-методиста, работающего в специальном дошкольном образовательном учреждении компенсирующего типа. Автором обозначены основные предпосылки и формы методической работы, определены должностные обязанности и соответствующие квалификационные характеристики воспитателя-методиста.

Ключевые слова: воспитатель-методист, профессиональная деятельность, специальное дошкольное образовательное учреждение.

Сучасний стан і перспективи логопедичної науки та практики вимагають стратегічно нових підходів, оновлення й урізноманітнення форм роботи у спеціальному дошкільному навчальному закладі (ДНЗ) компенсуючого типу